

Kodėl pirmokas nesugeba susikaupti?

Pirmokėlio tėvai susiduria su rūpesčiais, kurių anksčiau nepastebėjo. Sunkiausia būna dėl to, kad naujai iškeptas mokinukas nemoka susikaupti, atidžiai išklaudyti ir viską labai greit pamiršta. Kodėl? Kaip sustiprinti vaiko atmintį?

*Konsultuoja Vilniaus psichologinės pedagoginės tarnybos I kvalifikacinės kategorijos psichologė
Silva Striunga*

Pirmųjų klasių mokinių tėvai skundžiasi, kad vaikai neatsimena, kokias užduotis turi atlikti namuose, ką pasiimti į mokyklą. Atminties gebėjimai yra išugdomi ar įgimti?

Negalima sakyti, kad vaikas gimsta švarus ir tuščias tarsi baltas popieriaus lapas. Gimsta turėdamas genetinę atmintį, dažnai jo judesiai būna panašūs į tėvų. Na, o atmintis, apie kurią mes visi galvojame, formuojasi tada, kai vaikas apie save pradeda sakyti „aš“ bei ima vartoti ir kitus įvardžius. Kai ima orientuotis, kas yra „vakar“, „šiandien“, „rytoj“, tada sąmonė vystosi milžiniškais šuoliais, „įsijungia“ atmintis, dėmesys.

Kuo skiriasi vaiko atmintis ir gebėjimas būti dėmesingam? Jeigu prašome, kad susitvarkytų kambarį, vaikas pažada, bet nepadaro. Jis pamiršo ar neįdėmiai klausė?

Greičiausiai vaikas jau išmoko nekreipti dėmesio į mūsų žodžius. Tėvai kartais sako, bet vaikas, atrodo, nieko negirdi. Netiesa, jis viską girdi, tik praleidžia pro ausis. Negalima sakyti, kad tai daro visiškai nesąmoningai ar visiškai sąmoningai. Galbūt tai apsauginis mechanizmas, padedantis neišgirsti to, kas nemalonu. Svarbu žinoti, kad vaikai geriau supranta ne žodžius, o kūno kalbą, kuri yra pirminė kalba. Tad maži vaikai dažnai nekreipia dėmesio į žodžius, bet atkreipia dėmesį, jei pakeliame balsą – jo „spalva“ (garsumas, intonacija) taip pat yra kūno kalba. Juk net jei nesuprantame svetimos kalbos, iš balso, intonacijos galime nuspėti, kaip jaučiasi žmogus – myli, nekenčia, liūdi. Tad vaikai nekreipia dėmesio į pačius žodžius, bet iškart atkreipia dėmesį, kai pamato grėsmingą mamos veidą. Pavyzdžiui, mes norime ką nors pasakyti savo vaikui, kuris tuo metu maigo kompiuterio klaviatūrą. Sakome: „Neliesk kompiuterio.“ Vaikutis „negirdi“, nes jam ta informacija nesvarbi. Bet jeigu užriksime, nustebs: „Ko šauki?“ Nežodinė informacija padeda vaikui susigaudyti, svarbu ar ne yra tai, ką sako tėvai. Kitaip tariant, nekreipia dėmesio, kai mes aušiname burną, o atkreipia dėmesį į mūsų veiksmus. Todėl užuot sakę, kad liautųsi spaudyti klaviatūrą, verčiau prieikime ir nusiveskime vaiką, pasiūlykime kitos veiklos. Atmintis ir dėmesys labai glaudžiai susiję, neretai sunku atskirti, ar vaikas neišgirsta, ar nekreipia dėmesio į mus, ar neatsimena, kas jam ką tik buvo sakyta.

Kodėl vienas vaikas atsimena, ką mokytoja prašė atsinešti į mokyklą, o kitas nuolat pamiršta? Juk to paties amžiaus.

Būna ir toje pačioje šeimoje labai skirtingų vaikų, o kartais net ir dvyniai skirtingi – vienas jų atsimena, kas jam sakoma, o kitas ne. O jeigu yra kas nuolat primena, tai kam tada pačiam

atsiminti? Priminti gali broliis, sesė, mama, tėtis. Tokį vaiko išsiblaškę paprastai lydi atsakomybės stoka. Ko gero, neblogai daro mokytojai ne užrašinėdami, o pasakydami, kad vaikai turi prisiminti, ką rytojui atsinešti. Deja, ne visi vaikai išgirsta. Šiems reikia pagalbos, kad išmokytų girdėti.

O gal mes, tėvai, patys per dideliu globėjiškumu jiems kenkiame?

Mes, tėvai, per anksti ir per daug atsakomybės prisiimame už vaikus. Neleidžiame jiems patirti padarinių. Štai patys sudedame visus reikmenis į kuprinę, kad tik nepamirštų ir mokykloje neturėtų nemalonumų. Bet iš tiesų vaikai „auga“ patirdami nusivylimų, tik supratę, kad kažką padarė ne taip. Tai patyrę mokosi daryti kitaip. Tėvai labai nori, kad vaikui sektųsi mokykloje, todėl daugybę dalykų daro už jį neleidžiamai jam kaupti patirties.

Bet tėvai eina lengviausiu keliu. Lengviau vaikui sudėti daiktus, nei reikalauti, kad susidėtų pats. Reikalaujami jaučiamės tokie blogi...

Šią akimirką lengviau. Bet vėliau vaikas neturės atsakomybės ir nemokės spręsti problemų. Kaip tik neseniai man viena mama pasakojo, kad sūnus parašė žinutę: „Mane mokytoja kankina.“ Paaiškėjo, kad berniukas nežinojo, kaip atlikti pratimą. Mama patarė paklausti mokytojos. Bet taip elgdami mama sprendžia problemą už vaiką. Jai vertėjo pasakyti: „Sūnau, tu jau antroklas, susitvarkysi su šia bėda.“ Vaikas turi pats prisiminti užduotis ir pats jas atlikti, nes skirtos jos jam – ne tėvams. Verta bendradarbiauti ir su mokytoja, kad ši „stebėtusi“: tokie protingi, gabūs vaikai, o neatliko namų darbo. Ne peikti reikia vaiką, o girti ir stebėtis, kad jis, toks protinguolis, ko nors neatliko.

Ar įprastos raidos pirmokas sugeba išsėdėti visą pamoką ir išlaikyti dėmesį, girdėti, ką sako mokytoja?

Įprasta raida – labai plati sąvoka. Viena svarbiausių veiklų mokykloje yra girdėti ir vykdyti. Bet yra vaikų, kurie girdi, tačiau pro ausis praleidžia, nes nemoka išskirti to, ką girdi, suvokti, kas pasakyta. Suvokimo vaiką reikia mokyti. Viena mokytoja mokinius dėmesio mokė taip: pasakė vaikams, kad paskaitys ketureilį, ir paprašė, kad išklause užrašytą tai, ką atsimins. Ji paskaitė antrą posmelį visiems žinomo eilėraščio: „Aš su vienu batuku niekur eiti negaliu.“ Labai mažai mokinių užrašė visą tekstą. Kitą dieną mokyta paskaitė kitą ketureilį ir skyrė tą pačią užduotį. Rezultatas – šįkart jau daugiau vaikų „išgirdo“ ir užrašė visą tekstą. Taip po poros mėnesių „treniruočių“ praktiškai visi vaikai girdėdavo ir užrašydavo visą tekstą. Yra vaikų, kurie iškart išgirsta ir susivokia, o kitiems reikia laiko, kad išmokytų klausytis. Svarbu žinoti, kad gerai girdintys vaikai labai daug ką pro ausis praleidžia tik dėl to, jog yra neišmokyti išgirsti, kas sakoma.

Kaip kalbėti, kad vaikas namuose mus girdėtų?

Žodžius turėtų lydėti kūno kalba. Jeigu mama kepa kotletus ir sako vaikui: „Išjunk kompiuterį“, vaikas gali ir neišgirsti. Bet jeigu prieina, užmezga akių kontaktą ir pasako: „Už penkių minučių baigiasi laikas žaisti kompiuteriu“, vaikas tikrai išgirs. Ignoruos mamos žodžius ar ne, priklauso nuo šeimos santykių. Todėl ir sakoma, kad jeigu norime vieni kitus išgirsti, nešaukime per kambarius, nesikalbėkime per sieną – prieikime prie žmogaus ir žiūrėdami į akis pasakykime.